

Марченко Т. М.
*Чернівецький національний
університет імені Юрія Федьковича*

НАЙМЕНУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПЕРСОНАЖІВ У ТВОРАХ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ- КАЗКИ ВСЕВОЛОДА НЕСТАЙКА „НЕЗВИЧАЙНІ ПРИГОДИ В ЛІСОВІЙ ШКОЛІ”)

Сучасні розвідки у сфері української літературної ономастики відзначаються глибиною і ґрунтовністю. Проте ономастика дитячої літератури незаслужено опинилася на маргінезі наукових досліджень. Не стала винятком, на жаль, і творчість класика української дитячої літератури Всеволода Нестайка, на творах якого виросло декілька поколінь українців.

Уся система поетонімів Всеволода Нестайка вибудована з огляду на жанрову своєрідність дитячих творів і з урахуванням ономастичної компетенції юних читачів. Характерною ознакою онімії письменника є прозорість і зрозумілість, чітка простежуваність, орієнтація на власне українські моделі найменування. Висока частотність вживання поетонімів і їхня форма спричинені особливостями дитячого сприйняття, зокрема загостреною увагою до найменувань, що зумовлено актуальною потребою ідентифікації та самоідентифікації дитини, одним з інструментів якої є ім'я.

Об'єктом номінації в казці Всеволода Нестайка „Незвичайні пригоди в лісовій школі” є персонажі-тварини. Образи зооперсонажів позбавлені фантастичності, казковості. Вони радше є носіями певних соціальних ролей – учнів, учителів, батьків. Маючи оболонку тварини, вони набувають особистісних якостей, переймають риси характеру людини. Щоб створити психологічно достовірні портрети своїх героїв, автор ретельно добирає до кожного з них вид зоопрототипа, поведінкова модель якого буде відповідати реальним поведінковим моделям дітей і вчителів у реальній школі.

Основою онімного простору казки становлять найменування, що мають відапелятивне походження, де апелятив – назва відповідного виду тварини. При цьому використовуються моделі найменувань, традиційні для українського антропонімікону (вовчєня *Вовчик Вовченко*, лисєня *Рудик Лисовєнко*, ведмежа *Михайлик Ведмедєнко* та інші). Зооніми відапелятивного

походження мають великий внутрішній оцінний потенціал і за відсутності опису зовнішності героїв та їхніх особистісних характеристик виконують функцію індивідуалізації персонажів. Автор зумисне не описує зовнішній вигляд героїв, відкриваючи дітям широкий простір для реалізації асоціативних зв'язків. В асоціативному ланцюжку „найменування – зовнішність – поведінкова модель – тип особистості” так собі пусковим механізмом стає семантично прозоре найменування персонажа (зайчена *Кося Вухань* – косий, вуха, їжачок *Колько Колючка* – колючий, колоти).

У найменуванні героїв Всеволод Нестайко актуалізує потужний пласт фольклорних, народнорозмовних відповідників, задіює механізм словотворчості. Зооніми, включені в образно-художню систему твору, стають засобом індивідуалізації персонажа, реалізують характеристичну, емоційно-експресивну функції.

Частотність вживання онімів, послідовність використання їх форм, включення онімів в образно-характеристичне поле художнього твору дає підстави говорити про особливості онімного почерку Всеволода Нестайка.

Таким проявом онімного почерку письменника є авторські оказіональні багатокомпонентні найменування, представлені формулами: *ім'я + ім'я по батькові*, *ім'я + прізвище*, *ім'я + ім'я по батькові + прізвище*; *ідентифікатор + ім'я + прізвище*, *ідентифікатор + ім'я + ім'я по батькові*. Вони містять повторювані компоненти, які, включаючись у звукову й семантичну гру, стають засобом індивідуалізації персонажа (*борсук Борис Борисович Сук*, *сойка Зойка Зойківна*, *лосеня Соня Лось*, *Вірочка Вівірчук*, *Білобіл Білобілович Вівірчук* та інші).

Індивідуальною особливістю онімної творчості Всеволода Нестайка є включення зооніма в характеристику персонажа. Негативна поведінкова модель учнів не позначається на структурі і формі зооніма, а виявляється лише на рівні ідентифікатора (*ледар і двійочник* Вовчик Вовченко, *розбишака і двійочник* Вовчик тощо). Подібне делікатне ставлення до імені персонажа-дитини має психологічне підґрунтя: засуджується не особистість, а лише неприйнятна модель поведінки. Поетоніми в дитячому творі виконують роль своєрідних етичних орієнтирів, стають елементами ненав'язливої дидактики, притаманної загалом творчості Всеволода Нестайка.

Особливе місце в казці посідають звуконаслідувальні онімні одиниці. Характеристичною ознакою для них є звукокомплекси, притаманні відповідним видам тварин. Включені у звукову гру на рівні тексту, вони набувають особливої виразності і привабливості для дітей.

Проаналізовані одиниці онімного простору повісті-казки Всеволода Нестайка „Незвичайні пригоди в лісовій школі” засвідчують яскравість і неповторність авторського стилю на рівні створення онімів і використання їх як засобу індивідуалізації персонажів.

Анотація

У статті проаналізовано особливості творення і використання онімів як засобів індивідуалізації персонажів у повісті-казці „Незвичайні пригоди в лісовій школі” класика української дитячої літератури В. Нестайка.

Ключові слова: літературна ономастика, власна назва, оказіональний зоонім, психологічне підґрунтя.

Аннотация

В статье проанализированы особенности создания и использования онимов как средства индивидуализации персонажей в повести-сказке „Необычные приключения в лесной школе” классика украинской детской литературы В. Нестайка.

Ключевые слова: литературная ономастика, имя собственное, окказиональный зооним, психологическая основа.

Summary

The specific features of derivation and use of proper nouns have been analysed based on the fairy-tale story “Fabulous Adventures in the Forest School” by Vsevolod Nestayko, the classic author of Ukrainian children’s literature, who shows a profound understanding of children’s psychology.

Key words: literature onomastics, proper nouns (nomina propria), occasional zoonym, psychological background.